

Надія РУДІК

к.держ.упр., доцент,

доцент кафедри економіки та менеджменту

Український державний університет науки і технологій

ПОЛІТИКА В СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ЄС ТА ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ

В ЄС усвідомлюють, що досягнення цілей довгострокової сталості та стійкості буде неможливим без швидкої та фундаментальної зміни характеру та амбіцій відповідей Союзу на сучасні виклики. Європа має знайти шляхи трансформації ключових суспільних систем, які впливають на навколишнє середовище, клімат і вплив на здоров'я, переосмисливши не лише технології та виробничі процеси, а й моделі споживання та способи життя. Це вимагатиме негайних і узгоджених дій із залученням різноманітних сфер політики та учасників із усього суспільства для забезпечення системних змін.

Регіональна політика ЄС, яка є основною інвестиційною політикою ЄС, сприяла поліпшенню стану навколишнього середовища та просуванню до цілі формування низьковуглецевої економіки в Європі. Наприклад, 40 млрд євро з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) та Фонду згуртування були інвестовані в перехід до низьковуглецевої економіки в 2014 – 2020 рр., що вдвічі перевищувало суму, витрачену в 2007 – 2013 рр. З точки зору досліджень та інновацій, європейська програма Horizon 2020 зарезервувала значну частину свого фінансування у розмірі 77 млрд євро на період 2014 – 2020 рр., для вирішення низки суспільних проблем, які дуже пов'язані з навколишнім середовищем [12]. Програмою також визначено, що кліматичні дії та сталий розвиток є наскрізними цілями та встановлено очікувані рівні витрат не менше 35 % для кліматичних заходів і щонайменше 60 % для заходів зі сталого розвитку.

У межах багаторічної фінансової програми на 2021 – 2027 рр. для цілей ЄФРР виділено більше 313 млрд євро [2]. Всі регіони та держави-члени зосередять підтримку зусиль на досягнення цілей більш конкурентоспроможної та ефективної Європи (ціль політики – PO1), а також на більш зеленому, низьковуглецевому переході до економіки з нульовим викидом вуглецю та стійкій Європі (PO2) за допомогою механізму, відомого як «тематична концентрація». Так, усі регіони та держави-члени зосередять щонайменше 30 % своїх асигнувань на PO2. Більш розвинені регіони або держави-члени призначатимуть щонайменше 85 % своїх асигнувань на PO1 та PO2. Перехідні регіони або держави-члени – принаймні 40 % на PO1. Менш розвинені регіони або держави-члени – принаймні 25 % на PO1. Також очікується, що операції в рамках ЄФРР внесуть 30 % загального фінансового пакета на досягнення кліматичних цілей [7].

Говорячи, про європейське врядування в сфері екологічної політики, неможливо не відзначити Європейський зелений курс [15] – безумовно наймасштабнішу екологічну ініціативу ЄС, покликану докорінно трансформувати не лише європейську економіку, а всі сфери суспільного життя держав-членів ЄС,

а також потужно вплинути на треті країни, особливо країни-партнери, зокрема Україну.

Дії щодо довкілля та клімату на різних рівнях врядування. Екологічні та кліматичні дії в ЄС не обмежуються втручанням інститутів ЄС та урядів держав-членів. Масштаб екологічних та кліматичних проблем вимагає підходу всього суспільства, в якому всі громадяни та органи управління в ЄС мають відігравати свою роль [14]. Як показують щорічні опитування Євробарометра, підтримка захисту навколишнього середовища з боку європейських громадян протягом багатьох років залишалася високою в усіх державах-членах, незважаючи на соціально-економічні наслідки фінансової кризи 2008 р., і майже 9 з 10 європейців (87 %) погоджуються, що вони може відігравати певну роль у захисті довкілля [13]. Це дає змогу інститутам ЄС та державам-членам більш активно впливати на навколишнє середовище та клімат, а також тісніше залучати громадян та місцевих зацікавлених сторін у підтримку їхніх дій.

В ЄС все більше усвідомлюється, що «міста є ключовими гравцями в реалізації цілей ЄС щодо низьковуглецевої економіки ... та ефективності використання ресурсів». Вони мають вирішальне значення для поліпшення управління відходами, громадського транспорту, управління водними ресурсами та, завдяки комплексному міському плануванню, ефективного використання землі» [17]. Визнаючи цю ключову роль, ЄС підтримує низку ініціатив, що сприяють створенню мереж міст та місцевих органів влади, відповідно до восьмої цілі «зробити міста ЄС більш сталими» Сьомої програми дій з охорони довкілля (7th EAP) [1]. Через десять років після свого запуску в 2008 р. Пакт мерів [4] щодо клімату та енергії об'єднує понад 10 700 місцевих та регіональних органів влади, які представляють понад 328 млн. громадян по всій Європі (53 країни), щоб допомогти досягти кліматичних та енергетичних цілей ЄС [3]. Ця ініціатива здійснюється в сфері адаптації до зміни клімату зі створенням *Mayors Adapt*, підгрупи ініціативи Пакт мерів, щоб залучити міста до дій з адаптації до зміни клімату [10].

У зв'язку із цим, наведемо декілька промовистих прикладів. Так, оскільки до 2050 р. очікується підвищення температури на 1,9° за Цельсієм і ймовірне збільшення частоти періодів спеки, влада німецького міста Мангейм (земля Баден-Вюртемберг) у межах ініційованого нею проекту «Аналіз міського клімату Мангейм 2020» провела аналіз міського клімату для визначення «теплого стресу» міських територій (спочатку в 2010 р., потім у 2020 р.), з метою цілеспрямованого планування заходів, спрямованих на зменшення ефекту міського «теплого острова», який впливає на понад 140 000 містян [9]. Аналіз визначає тепловий стрес для кожної будівлі та відкритого простору, що дозволяє місту скласти карту жарких і холодніших міських районів та їх взаємозв'язок один з одним, наприклад, за допомогою зелених насаджень, які діють як зони компенсації міського клімату. Проект надає всім суб'єктам міста достатні та науково обґрунтовані дані про тепловий стрес у всьому місті для вжиття ними відповідних заходів. Одним із таких заходів є міський зелений коридор, який виконує роль магістралі холодного повітря, що пом'якшує високі температури в сусідніх мікрорайонах.

Столичний регіон Брюсселя (Бельгія) висунув дуже амбітні цілі щодо енергетичної ефективності будівель (ЕЕБ). Владою міста встановлені вимоги щодо майже нульових викидів будівель ще до набрання чинності відповідними європейськими зобов'язаннями. З 2015 р. з'явилися нові стандарти ЕЕБ, які встановлюють вимоги до енергетичних характеристик та внутрішнього клімату в будівлях. Спектр регуляторних заходів, запроваджених «ЕЕБ 2015», можна узагальнити за трьома напрямками: технічні установки, функціональні характеристики, сертифікація. Ці нові вимоги стосуються індивідуального житла, офісних будівель та служб, а також закладів освіти [5].

З метою прискорення скорочення викидів вуглецю, фінське місто Лахті пропонує громадянам безкоштовні квитки на транспорт та їжу як винагороду за те, що вони «екогромадяни». Для цього містяни використовують спеціальний застосунок. Ініціатива «CitiCar», що фінансується ЄС, пропонує жителям відстежувати викиди вуглекислого газу під час поїздок або подорожей за допомогою програми, яка визначає, чи користуються вони автомобілем чи громадським транспортом, ходять пішки чи їздять на велосипеді. Щотижня громадяни, які зголосилися взяти участь в ініціативі, отримують «вуглецеву квоту», яка, якщо її не використати до встановленого терміну, перетворюється на «віртуальні євро», які вони можуть використати, щоб отримати доступ до басейну, квитки на автобус або кусень торта в одній з міських кав'ярень. Оскільки місто все ще покладається на автомобілі, керівництво проєкту має на меті до 2030 р. щоб 50 % усіх поїздок відбувалося за допомогою засобів сталої мобільності». Наразі 44 % поїздок містом вважаються «сталими» [8].

Іншими міськими (урбаністичними) ініціативами, які підтримує ЄС, є: міський порядок денний для ЄС, який включає мету посилення стійкості міських умов шляхом запобігання катастрофам та ризикам, пов'язаним із кліматом, відповідно до нового міського порядку денного ООН [16]; Система координат для європейських сталих міст, яка прагне надати всім європейським містам практичну підтримку та створити мережу для обміну інформацією про рух до сталого розвитку міст [11]; а також премії «Європейська зелена столиця» та «Європейський зелений лист», які відзначають та винагороджують зусилля, спрямовані на поліпшення навколишнього середовища, економіки та якості життя в містах [6].

Список використаних джерел

1. 7th Environment Action Programme. URL: <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/7th-environmental-action-programme>
2. Available budget of Cohesion Policy 2021 – 2027. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/available-budget/
3. Covenant initiative. URL: <https://www.covenantofmayors.eu/about/covenant-initiative/covenant-in-figures.html>
4. Covenant of Mayors. URL: <https://www.covenantofmayors.eu/>
5. Effective implementation of the reinforced 2015 EPB regulation. URL: https://www.eumayors.eu/about/covenant-community/signatories/key-actions.html?scity_id=11585

6. European Green Capital Award. URL: http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/index_en.htm
7. European Regional Development Fund. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf/
8. Lahti, Finland: Citizens get rewarded for climate-friendly behaviours. URL: <https://www.eumayors.eu/news-and-events/news-and-events/news/1820-lahti,-finland-citizens-get.html>
9. Mapping the urban climate to reduce the heat island effect. URL: <https://www.eumayors.eu/news-and-events/news/1895-case-study-german-city-of-mannheim-maps-the-urban-climate-to-reduce-the-heat-island-effect.html>
10. Mayors Adapt. URL: <http://mayors-adapt.eu/>
11. Reference Framework for European Sustainable Cities. URL: <http://rfsc.eu/>
12. Regulation (EU) No 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 – the Framework Programme for Research and Innovation (2014 – 2020) and repealing Decision No 1982/2006/EC // OJ L 347, 20.12.2013, pp. 104 – 173.
13. Special Eurobarometer 468 – Attitudes of European citizens towards the environment. European Commission. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/8125>
14. Sustainability transitions: now for the long term. Eionet Report No 1/2016. European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/sustainability-transitions-now-for-the>
15. The European Green Deal: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Brussels, 11.12.2019 COM(2019) 640 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF
16. Urban agenda for the EU – Pact of Amsterdam. European Commission. URL: http://urbanagendaforthe.eu/wpcontent/uploads/2016/05/Pact-of-Amsterdam_v7_WEB.pdf
17. Urban sustainability issues – enabling resourceefficient cities. EEA Technical Report No 23/2015, European Environment Agency. URL: <http://www.eea.europa.eu/publications/resource-efficient-cities>

Отримано редакційною колегією: 28.02.2022.